

ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΟΜΙΛΙΑ

40 Χρόνια Θεραπευτικής Ενημέρωσης

N. ΜΑΤΣΑΝΙΩΤΗΣ

Χαρά στα στερνά που τιμούν τα πρώτα. Με τη λαϊκή αυτή ρήση θέλω να εκφράσω θερμές ευχαριστίες στο σημερινό καθηγητή/διευθυντή της κλινική μας κ. Γεώργιο Χρούσο και σ' όλους εσάς που με τιμάτε με την πληθωρική παρουσία σας, όχι μόνο σήμερα που εορτάζουμε την 40^η ετήσια θεραπευτική ενημέρωση, αλλά και συνεχώς από το ξεκίνημά της.

Αναπολώ πάντοτε με ευγνωμοσύνη και συγκίνηση τους συνεργάτες μου και πρωτεργάτες της εκδήλωσης αυτής που δεν είναι πλέον μαζί μας. Εξίσου κι αυτούς που δεν είναι στην αίθουσα σήμερα, αλλά μας παρακολουθούν από μακριά με αγάπη. Και φυσικά τους παλιούς και νεότερους συνεργάτες μου, που εξακολουθούν να έχουν ισχυρότατη παρουσία και στη σημερινή 40^η θεραπευτική ενημέρωση.

Η αποκρυπτογράφηση του σήμερα είναι δύσκολη χωρίς αναδρομή στο παρελθόν. Πριν από 55 χρόνια, το σωτήριο έτος 1952, φθινόπωρο χωρίς το απόγευμα, υποδέχομαι ως εφημερεύων ειδικευόμενος παιδίατρος μητέρα που κρατά στην αγκαλιά της χρονιάρικο παιδί και μου δίνει ένα φύλλο συνταγολογίου. Διαβάζω: «να τω μεταγισθώσι 50c.c. αίματος και να απέλθη οίκαδε». Ο συνταγογράφος παιδίατρος είχε τα διπλά χρόνια από μένα, άφθονη πελατεία και ιατρείο στο Κολωνάκι. Στάθηκε αδύνατο να πείσω τη μητέρα ότι το βρέφος της είχε σημαντική αφυδάτωση και ότι έπρεπε να εισαχθεί για να του χορηγηθούν υγρά ενδοφλεβίως. Χρειάστηκε να επιστρατεύσω όσο θάρρος διέθετα για να τηλεφωνήσω στο σεβαστό συνάδελφο και με μεγάλη διπλωματία να τον πείσω ότι κατά το διάστημα που μεσολάβησε από την ώρα που εξέτασε το βρέφος μέχρι τη στιγμή αυτή η κατάσταση του επιβαρύνθηκε και επιβάλλεται να εισαχθεί στην κλινική. Η μητέρα του, όμως, τρέφει μεγάλο σεβασμό και απόλυτη εμπιστοσύνη προς το πρόσωπό σας, το οποίο και εγώ τιμώ απεριόριστα και θα δεχθεί την εισαγωγή του βρέφους της μόνο αν της το υποδείξετε εσείς.

Ο σεβαστός συνάδελφος δε γνώριζε σύγχρονη παιδιατρική, αλλά δεν ήταν αφελής. Έπεισε αμέσως τη μητέρα, το βρέφος εισήχθη και μετά από

3 ή 4 ημέρες εξήλθε ενυδατωμένο και ...απήλθε οίκαδε σύμφωνα με την εντολή που γραπτώς είχα δεχθεί.

Την εποχή εκείνη η Αθήνα είχε πάνω-κάτω 100 παιδίατρος και όχι περισσότερους από 20 που είχαν επαρκή επαφή με την τρέχουσα παιδιατρική γνώση της εποχής.

Η βρεφική θνησιμότητα καταγράφεται ατελώς, υπερβαίνει, όμως, οπωσδήποτε το 40%.

Δέκα πέντε χρόνια αργότερα, περίπου τη χρονιά που γεννήθηκε η σημερινή μας εκδήλωση, είμαστε περίπου 350, σε ικανό ποσοστό σωστοί ή περίπου σωστοί παιδίατροι. Στον κρίσιμο αυτό αριθμό ικανών συναδέλφων της Αθήνας και ελάχιστους ακόμη ισάξιους συναδέλφους της επαρχίας στηρίχθηκε και ευδοκίμησε η θεραπευτική ενημέρωση τα πρώτα λίγα χρόνια.

Οι επιλογές, οι πράξεις της κάθε δικής μας μέρας είναι οι ρίζες του μέλλοντος. Απ' όλη την ιατρική, η παιδιατρική είναι εκείνη που από τη φύση της πορεύεται σταθερά προς το μέλλον ή μάλλον συμπορεύεται και συμπράττει στη διαμόρφωσή του.

Στα πρώτα εκείνα δύσκολα χρόνια συνειδητοποιείται με γοργούς ρυθμούς ότι η απόκτηση της ειδικότητας δεν είναι το τέλος της εκπαίδευσής μας. Δεν είναι καν η αρχή του τέλους. Είναι μάλλον το τέλος της αρχής.

Συνειδητοποιείται ότι η πρόοδος των ιατρικών και βιολογικών επιστημών και η συμβολή τους στην κλινική διάγνωση και θεραπεία έχει αποκτήσει πρωτόγνωρους ρυθμούς, που συνεχώς επιταχύνονται.

Συνειδητοποιείται ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές, ίσως και χάσμα, ανάμεσα στην καθημερινή άσκηση της παιδιατρικής στην επαρχία, αλλά και στην Αθήνα, με τη σύγχρονη αντίληψη, όπως αυτή εκφράζεται και εφαρμόζεται στην κλινική μας.

Έχει διεθνώς αποδειχθεί ότι σύντομα μετά το τέλος της ειδικότητας και την αποχώρησή του από το νοσοκομείο, ο νέος παιδίατρος συχνά απομακρύνεται από την ορθόδοξη άσκηση της παιδιατρικής που διδάχθηκε. Οι λόγοι είναι πολλοί και έχουν αναπτυχθεί επανειλημμένως στο παρελθόν.

Οι διαπιστώσεις αυτές, αλλά και συναφείς άλλοι λόγοι, γονιμοποίησαν την πρωτοβουλία της καθιέρωσης της ετήσιας θεραπευτικής ενημέρωσης.

Τα βασικά κριτήρια της επιλογής των θεμάτων ήταν ο βαθμός της συμβολής τους στην υγεία του παιδιού, η ανάγκη ενημέρωσης για ό,τι νέο, ο βαθμός ενσωμάτωσης στην καθημερινή παιδιατρική πράξη της υπάρχουσας γνώσης, η ανάγκη ενημέρωσης της κοινωνίας σε θέματα δημόσιας υγείας, ακόμη και η αναφορά σε θέματα προβληματισμού, σε θέματα που δεν υπήρχε ομοφωνία στην επιστημονική κοινότητα ή ακόμη και μεταξύ μας. Στην αίθουσα αυτή ο καθένας σας μετέχει ενεργητικά στη μέθεξη της νέας γνώσης. Μοιράζεται ισότιμα γνώσεις, απόψεις, εμπειρίες. Επιβεβαιώνει τον εαυτό του με τη συμβολή του στην ανάπτυξη συλλογικής συνείδησης. Είναι μέλος της ευρύτερης ομάδας μας και γνωρίζει ότι θα βρει συμπαράσταση στην ικανοποίηση των προσδοκιών του και αλληλεγγύη στην αντιμετώπιση των όποιων δυσκολιών του. Ακούει συχνά ότι η σωστή ερώτηση είναι δυσκολότερη από τη σωστή απάντηση. Η συνεχής ενεργητική συμμετοχή σας στην εκδήλωση αυτή εκφράζει κατά τον καλύτερο τρόπο την Αριστοτελική ρήση ότι «ο άνθρωπος φύσει ορέγεται του ειδέναι».

Στόχος της θεραπευτικής ενημέρωσης δεν ήταν αποκλειστικά το ακροατήριο. Ήταν και η εκπαίδευση των εκπαιδευτών. Γινόταν πάντοτε προσπάθεια, όχι μόνο για απόλυτη βιβλιογραφική ενημέρωση, αλλά και για εύληπτη παρουσίαση του θέματος, χωρίς ίχνος σπουδαιοφάνειας ή ακόμη και διδακτισμού.

Είχαμε όλοι συνειδητοποιήσει ότι η μαθητεία είναι πιο δύσκολη από το δασκαλίκι. Όλα αυτά και πλήθος ακόμη λεπτομερειών απαιτούσαν για την ομάδα μας πολλαπλές δοκιμές, σχόλια μεταξύ μας θετικά και αρνητικά, διορθώσεις, μερικές φορές θεμελιακές αλλαγές. Μαθαίναμε ο ένας από τους άλλους, η αλληλοδιδασκτική ήταν τρόπος ζωής. Είναι αλήθεια ότι υπήρχαν συνεχώς ερεθίσματα, κίνητρα και συνθήκες για βελτιωμένη απόδοση. Για υπέρβαση του χθεσινού εαυτού μας. Υπήρχε φιλία και εμπιστοσύνη, οριζόντια και κάθετη. Και με μεγάλη χαρά και ικανοποίηση διαπιστώνω ότι το κλίμα αυτό στα χρόνια που πέρασαν από την αποχώρησή μου από τη διεύθυνση της κλινικής εξακολουθεί όχι απλώς να υπάρχει, αλλά και να βελτιώνεται.

Ασφαλώς κάναμε και λάθη. Κάποιες φορές η ιεράρχηση προτεραιοτήτων θα μπορούσε να ήταν πιο εύστοχη. Υπήρξαν και ομιλητές που δεν ικα-

νοποίησαν τις προσδοκίες του ακροατηρίου. Κάθε προσπάθεια έχει το τίμημά της. Ποτέ, όμως, δεν υποπέσαμε στο αμάρτημα της υπεροψίας. Υπήρχε και υπάρχει πλήρης συνείδηση ότι οι επιστημολογικές παρυφές του μη γνωστού θα παραμείνουν για πάντα απρόσιτες. Έτσι, έχουμε το προνόμιο και τη χαρά να διατυπώνουμε ερωτήσεις μέχρι το τέλος της ζωής μας, αναγνωρίζοντας τον απέραντο ωκεανό αυτών που δεν γνωρίζουμε και που ποτέ δεν θα μάθουμε.

Κρίσιμης σημασίας στοιχείο της προσπάθειάς μας, αναντικατάστατο μέρος της οποίας είστε όλοι εσείς που μας στηρίζετε με την ενεργό παρουσία σας μια ολόκληρη ζωή, ήταν, είναι και θα είναι η ισχυροποίηση της κλινικής σκέψης, αυτής που διαμορφώνεται από την είσδυση στο σώμα και την ψυχή του παιδιού, από τα μιτοχόνδριά του μέχρι τον κοινωνικό του περίγυρο. Η ομαδική μας ψυχοθεραπεία στην αίθουσα αυτή φαίνεται ότι ευοδώνει την κοινή αυτή προσπάθεια.

Η έρευνα, η επιστήμη, η γνώση δεν έχουν αισθήματα. Ο παιδίατρος, όμως, έχει αισθήματα, οφείλει να έχει και γνώση και να ενεργεί ως πρεσβευτής των παιδιών στην κοινωνία των ενηλίκων.

Η μετάθεση του κέντρου βάρους της παιδιατρικής σκέψης είναι μια εξελικτική διαδικασία. Το όποιο νέο στάδιο στη διαδικασία αυτή δε σημαίνει σε καμιά περίπτωση απεμπόληση των προηγούμενων. Ποτέ δεν θα πάψει να είναι απολύτως αναγκαία η στέρεη γνώση της φυσιολογίας και της παθολογίας του παιδιού σ' όλη του την εξέλιξη, που ασφαλώς συμπεριλαμβάνει και την εφηβική ηλικία.

Η ετήσια θεραπευτική ενημέρωση, σ' όλη τη διαδρομή της από την πρώτη μέχρι και τη σημερινή τεσσαρακοστή, κινήθηκε σταθερά στο ίδιο περίπου πλαίσιο.

Καλλιέργησε την προσπάθεια για καλύτερη ιατρική φροντίδα στο ελληνόπουλο, σωματική και ψυχική υγεία, ισότιμα.

Η αρχή ήταν δύσκολη. Προσπάθησε και πέτυχε να ανατρέψει κατεστημένες συμπεριφορές, άδικες και για το παιδί και για το γιατρό. Οι γονείς εκείνα τα πρώτα δύσκολα χρόνια ήταν εχθροί του θεραπευτικού απραγματισμού. Η συμβουλή δεν είχε αξία αν δεν συνοδευόταν από φάρμακο, κατά προτίμηση ακριβό ή ενέσιμο. Αγωνιστήκαμε και έγινε συνείδηση στην παιδιατρική μας οικογένεια, ότι συχνά η σωστή απάντηση στο πότε θεραπεύουμε είναι ποτέ, στις περισσότερες περιπτώσεις το άρρωστο παιδί χρειάζεται μόνο τη διαβεβαίωσή μας ότι θα γίνει καλά χωρίς οποιαδήποτε θεραπεία.

Η μετάδοση επιστημονικών γνώσεων δεν είναι έργο ιδιαίτερα δύσκολο. Ούτε η κατανόησή τους. Πραγματικά δύσκολη είναι η πνευματική διεργασία για την αντικατάσταση του παλιού με το νέο. Απαιτεί προσπάθεια η υιοθέτηση του καινούριου και χρόνο για τη βαθμιαία κι ακόμη περισσότερο χρόνο για την ευρεία εφαρμογή του.

Με το πέρασμα του χρόνου αρχίσαμε να συνειδητοποιούμε ότι το ειδικό βάρος της συμβολής μας στη φροντίδα για την υγεία του παιδιού έχει αυξηθεί σημαντικά.

Τα ποσοστά εμβολιασμού είχαν κατακόρυφα αυξηθεί· δεν είχαμε να ζηλέψουμε τίποτα από οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

Σιγά-σιγά συνειδητοποιήσαμε ότι είχαμε γίνει ενδοσκόπιοι της ελληνικής οικογένειας από τη συχνή και για αρκετά μέχρι πολλά χρόνια επαφή με το παιδί, τους γονείς του, ακόμη και με το ευρύτερο οικογενειακό του περιβάλλον.

Η αντίληψη ότι γονιός δε γεννιέσαι αλλά γίνεσαι έχει αποκτήσει ευρεία κοινωνική αποδοχή. Ο συνειδητός γονιός εκμυστηρεύεται: το παιδί μου εγώ το γέννησα, την ψυχή του, όμως, δεν τη γέννησα. Ο ρόλος του παιδίατρου ως συμβούλου της οικογένειας αυξάνει τις ευθύνες μας, αλλά και μας ολοκληρώνει ως επαγγελματίες υγείας με καθοριστική συμβολή που ξεπερνάει το παιδί και την οικογένεια. Η κοινωνική διάσταση της παιδιατρικής είναι πλέον γεγονός.

Ο παιδίατρος στο χώρο του, στην τοπική κοινωνία αναδεικνύεται συχνά πολιτιστικός παράγοντας και σημαντικός διαμορφωτής της κοινής γνώμης. Έχει καλλιεργήσει, όχι μόνο τις επιστημονικές γνώσεις του, αλλά και τη γενικότερη παιδεία του. Το ήθος του είναι ανεπίληπτο. Ενστερνίζεται την άποψη του Camus ότι «το μοναδικό μέσο ενάντια στην πανούκλα είναι η τιμιότητα».

Να μου επιτρέψετε να αναφερθώ σε τρεις μόνο θεραπευτικές ενημερώσεις, που πιστοποιούν στο ακέραιο την πρωτοπορία της ειδικότητάς μας.

Πριν από 32 ολόκληρα χρόνια φέρνουμε στην επιφάνεια το καυτό σήμερα πρόβλημα της παχυσαρκίας και των νοσημάτων φθοράς. Την επόμενη χρονιά, το 1976, στο μείζον στρογγυλό τραπέζι αφιερώνονται 2½ ώρες για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Κατηγορηθήκαμε τότε για απρέπεια και παρώθηση των εφήβων σε ασελή συμπεριφορά. Γονείς, δημοσιεύουν επικριτικές επιστολές στον ημερήσιο τύπο. Διαφύγαμε πάντως τον τηλεοπτικό διασυρμό.

Δέκα χρόνια αργότερα στην εισαγωγική ομιλία μου για το AIDS, που ήταν το κύριο θέμα της 20^{ης}

θεραπευτικής ενημέρωσης του 1987, θέμα που την εποχή εκείνη ήταν πλημμυρισμένο από ταμπού, κατέληγα:

Στον έρωτα λέμε	ΝΑΙ
Στη γνώση λέμε	ΝΑΙ
Στην αυτοπροστασία λέμε	ΝΑΙ
Στην υστερία λέμε	ΟΧΙ
Στον πανικό λέμε	ΟΧΙ
Στην ενημέρωση, στη θεραπευτική μας ενημέρωση, 20 χρόνια τώρα, λέμε	ΝΑΙ

Η ειδικότητά μας διεθνώς είναι τελευταία σε υλικές απολαβές. Απολαμβάνει, όμως, προνόμια και χαρές περισσότερες από οποιαδήποτε άλλη. Δεν αντιμετωπίζει το θάνατο παρά μόνο σπανιότατα. Ακούει το γέλιο του παιδιού. Το βλέπει να βλαστάνει, συμπορεύεται μαζί του προς την ωριμότητα, χαίρεται τους καρπούς του. Σχετίζεται με νέους ανθρώπους. Μπολιάζεται αδιάκοπα από τα νιάτα. Διατηρεί τη δροσιά των νιάτων, στη συμπεριφορά και την ψυχή του. Μερικές συνάδελφοι κατορθώνουν να διατηρούν τη δροσιά αυτή ακόμη και στο κορμί τους, στην έκφραση του προσώπου των. Εγώ πάντως τη βλέπω, τη θαυμάζω και τη χαίρομαι.

Συζητούμε συνεχώς για τα γονιδιά μας. Το σπουδαιότερο δεν είναι τι γονιδια έχουμε, αλλά τι κάνουμε μ' αυτά που έχουμε. Πως διαχειριζόμαστε τη γενετική μας προίκα.

Ως συνδιαχειριστές, μαζί με γονιούς και δασκάλους, της γενετικής προίκας των παιδιών έχουμε τεράστιες ευθύνες και υποχρεώσεις, αλλά συγχρόνως το εξίσου τεράστιο προνόμιο να μπορούμε να συμβάλλουμε θετικά στην προκοπή και αξιοσύνη του παιδιού, στο κλίμα ισορροπίας στην οικογένεια, στη διαμόρφωση μιας αυριανής κοινωνίας προόδου και δικαιοσύνης.

Οι κοινές μας προσπάθειες όλα αυτά τα χρόνια στόχο έχουν την καλύτερη φροντίδα του παιδιού, που οδηγεί στην καλύτερη δυνατή σωματική και ψυχική υγεία του, που είναι καθαυτές αυταξίες. Αντικατοπτρίζουν τη συμβολή μας στη διαμόρφωση οικογενειακών και κοινωνικών συνθηκών, που ευοδώνουν την επίτευξη του στόχου μας, που νομοτελειακά οδηγεί στη δημιουργία μιας καλύτερης νέας γενιάς. Μιας γενιάς νέων ενεργών πολιτών που νοιάζονται για τον εαυτό τους, για τους ανθρώπους και το φυσικό περιβάλλον, για την πορεία σ' ένα καλύτερο μέλλον του γένους των ανθρώπων. Ποιος άλλος γιατρός έχει τέτοια οράματα και ποιος άλλος εκτός από εμάς έχει τις δυνατότητες να μετουσιώσει τα οράματα αυτά

σε ατομικό και κοινωνικό γίνεσθαι που έχουμε εμείς και εννοώ όλοι εμείς. Αναγνωρίζω, βέβαια, ότι ο αγώνας μας είναι δύσκολος και μακρύς. Είναι αγώνας και τρόπος ζωής.

Το μέλλον δεν τυχαίνει. Δημιουργείται.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της ομιλίας μου θα κάνω μία πρόταση και μια πρόβλεψη.

Η πρόταση: Η επόμενη θεραπευτική ενημέρωση να αφιερωθεί στην υιοθέτηση, διάδοση και εφαρμογή του σύγχρονου συνθήματος, **Ελάττωσε, Επαναχρησιμοποίησε, Ανακύκλωσε**, που με τις πολυδύναμες εκδοχές των τριών αυτών λέξεων, **Ελαττώνω, Επαναχρησιμοποιοί, Ανακυκλώνω**, προτείνεται ένας νέος, θεμελιακά διαφορετικός τρόπος ζωής.

Η πρόβλεψη εκφράζει την πίστη μου ότι η απόλυτη προτεραιότητα στις επιλογές του ανθρώπινου γένους είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Οι ελπίδες δεν στηρίζονται στις κρατούσες γενιές. Η γενιά που θα πρωτοπορήσει στην αντιμετώπιση της μέγιστης πρόκλησης που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα και ο πλανήτης μας είναι τα σημερινά παιδιά. Είμαι βέβαιος ότι όλοι θα ενστερνισθείτε την ύψιστη αυτή ηθική επιταγή της εποχής μας και θα την προτάξετε στις σχέσεις σας με το παιδί και την οικογένεια, αλλά και την κοινωνία ως πνευματικοί ταγοί.

Το τελευταίο τεύχος που περιοδικού Time της 9^{ης} Απριλίου έχει τίτλο στο εξώφυλλό του «Πλανητική υπερθέρμανση – Οδηγός επιβίωσης». Στο κύριο άρθρο περιγράφει 51 τρόπους με τους οποίους ο σύγχρονος άνθρωπος μπορεί να δαμάσει την αυτοκαταστροφική του συμπεριφορά.

Το σύνθημα **Ελάττωσε, Επαναχρησιμοποίησε, Ανακύκλωσε** συμπυκνώνει τη βαθύτερη ουσία του νοήματος της ζωής των μελλοντικών γενεών, που νομοτελειακά δεν μπορεί παρά να είναι η συνειδητή στενή τους σχέση με το περιβάλλον. Είναι επιστημονικά απολύτως κατοχυρωμένο ότι η καταστροφή του, με συνεχώς αυξανόμενους ρυθμούς, θα αφανίσει τελικά το ανθρώπινο είδος. Ο 21^{ος} αιώνας είναι ο κρίσιμος αιώνας για την επιβίωση του ανθρώπου.

Ασφαλώς δεν πρέπει να κατηγορηθώ ως αιθεροβάμων. Γνωρίζω πολύ καλά πόσα οφείλουμε ακόμη να κάνουμε σε ζητήματα που έχουν επανειλημμένα συζητηθεί στις συναντήσεις μας. Δεν σημειώνουμε με επιμέλεια και συνέπεια τα σωματομετρικά στοιχεία στο βιβλιάριο υγείας του παιδιού. Δεν μας κολακεύει η σχέση μας με την αρτηριακή πίεση του παιδιού. Υπολείπμαστε οδυνηρά στην πρόληψη

των ατυχημάτων. Όλοι έχουμε επίγνωση αυτών και πολλών άλλων αδυναμιών μας. Τίποτα, όμως, δεν μπορεί και δεν πρέπει να μας εμποδίσει να προετοιμάσουμε τους υποδοχείς μας για να δεχθούμε τα μηνύματα των καιρών, των νέων προβλημάτων, που μας επιβάλλουν νέες υποχρεώσεις. Σήμερα. Αύριο είναι αργά. Υπενθυμίζω ότι ο στρατάρχης της Γαλλίας Λιωτέ σε ηλικία 85 χρόνων ζήτησε από τον κηπουρό του να φυτέψει την επόμενη ημέρα στον κήπο του μια μηλιά. Έκπληκτος ο κηπουρός απάντησε ότι θα χρειασθούν σχεδόν 10 χρόνια για να καρποφορήσει. Και ο στρατάρχης με επιτακτικό ύφος του είπε: τότε να τη φυτέψεις αυτή τη στιγμή.

Και ασφαλώς δεν είναι αιθεροβάμων όποιος υποστηρίζει ότι η μοναδική λύση του οξύτατου δημογραφικού μας προβλήματος είναι να αγκαλιάσουμε και με την αγάπη μας να κάνουμε ελληνόπουλα, όλα και τονίζω, όλα τα παιδιά που γεννιούνται στον τόπο μας.

Η αγάπη για τον τόπο μας, για την ιστορία και το μέλλον του δεν πηγάζει από τα γονίδια. Είναι επιγενετικό φαινόμενο. Είναι έκφραση ψυχής και καρδιάς.

Το μέλλον δεν τυχαίνει. Δημιουργείται.

Πριν από 2 μήνες, στις 19 Μαρτίου, είχα το προνόμιο να ακούσω στο Μέγαρο Μουσικής τα κατά Ιωάννη Πάθη του Μπαχ, τραγουδισμένα μάλιστα από τη χορωδία του Αγίου Θωμά της Λειψίας, στην οποία χρημάτισε κάντορας ο Μπαχ. Στις ακριβώς μπροστά μου θέσεις ήταν ένα αγόρι 10-11 χρονών και δίπλα η μητέρα του. Δεν είναι ασύνηθες να βλέπεις σε συναυλίες και λίγα παιδιά, της ίδιας ή λίγο μεγαλύτερης ηλικίας, υποθέτω μνημένα στην κλασική μουσική. Το αγόρι ήταν προσηλωμένο στην ακρόαση, σχεδόν ακίνητο, μέχρι τη στιγμή που ένας από τους πέντε μονωδούς, ο οξύφωνος άρχισε να τραγουδάει. Οι οξύφωνοι επονομάζονται και καστράτοι, διότι η φωνή τους προσομοιάζει προς τη φωνή των ευνούχων. Ο μικρός μπροστά μου αναπηδάει, σκουντάει με τον αγκώνα τη μητέρα του και με το άλλο χέρι κάνει χαρακτηριστικές επαναλαμβανόμενες κινήσεις, δηλωτικές της σκωπτικής του διάθεσης και αντίληψης ότι ο οξύφωνος είναι πραγματικά καστράτος, ευνούχος ή μάλλον gay. Επακολούθησαν πνικτά γελάκια και τρίψιμο του κεφαλιού στο μπράτσο της μάνας του.

Μετά το τέλος της συναυλίας, καθώς προχωρούσα προς την έξοδο βλέπω ένα χαρούμενο πρόσωπο, φεγγοβλόουσε πραγματικά, δεν μπόρεσα να καταλάβω αν ήταν νέος ή νέα, να προχωρεί

και αυτό προς την έξοδο πιασμένο χέρι-χέρι με τη μητέρα του και να συνομιλεί μαζί της χαρούμενα, υποθέτω για τη συναυλία. Το σημαντικό είναι ότι αυτός ο νέος ή αυτή η χαρούμενη νέα είχε τυπικό σύνδρομο Down.

Μπορώ να διαβεβαιώσω ότι πριν από 50 χρόνια, όταν ήμουν νέος παιδίατρος, αλλά και για αρκετά ακόμα χρόνια, οι εικόνες που σας περιέγραψα ήταν αδύνατον να υπάρξουν. Αλλά και στον καιρό της ενδιάμεσης γενιάς, δηλαδή πριν από 25 χρόνια, αν δεν ήταν αδύνατο θα ήταν εξαιρετικά απίθανο να γίνει κάποιος μάρτυς των όσων σας περιέγραψα. Η οικειότητα παιδιών - γονιών για θέματα σεξουαλικά και η απόλυτη αξιοποίηση των πνευματικών και αισθητικών δυνατοτήτων παιδιών με σύνδρομο Down, όπως με σαφήνεια υποδηλώνουν οι δύο σκηνές που έζησα και σας περιέγραψα, με γέμισαν χαρά και υπερηφάνεια. Είναι επίτευγμα της σύγχρονης ελληνικής παιδιατρικής. Τιμή στους συναδέλφους που συμβούλευσαν, παραστάθηκαν, έδωσαν κομ-

μάτι από την ψυχή τους στους γονείς και στα δύο αυτά παιδιά.

Ίσως να βρίσκονται μαζί μας σήμερα το βράδυ οι δύο αυτοί συνάδελφοι και ασφαλώς υπάρχουν πολλοί, εξίσου άξιοι, ανάμεσά σας.

Τι καλύτερη αμοιβή θα μπορούσα να προσμένω για την όποια μικρή συμβολή είχα με τους αγώνες μιας ζωής στη διαμόρφωση της σύγχρονης ελληνικής παιδιατρικής, από τους κόλπους της οποίας αναδεικνύονται τέτοιοι άξιοι εκπρόσωποί της; Δίχως την ιερή του φλόγα, τίποτα το σπουδαίο και ευγενικό δεν μπορεί να γίνει στη ζωή, λέει ο Γκαίτε. Τελειώνω επαναλαμβάνοντας τα λόγια του αξέχαστου φίλου μου ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου όταν σας αποχαιρετούσα το 1993. «Στα χρόνια που πέρασα μαζί σας γιόμισα αγάπη, γιόμισα ευλάβεια, γιόμισα άνθρωπο».

Εύχομαι σ' όλες και όλους σας ό,τι καλύτερο και να φροντίσετε να είστε εδώ στην 50στή θεραπευτική ενημέρωση. Θα κάνω ότι μπορώ να είμαι κι εγώ!